

Budai Sálom

A B. Zs. H. Budai Körzetének Havi Lapja * 2023. június-július-augusztus * 5783. Sziván-Támuž - Áv * XXV. évfolyam 5. szám

Sálom

Dr. Verő Tamás:
Sálom
1. oldal

Imaidők
2. oldal

Jahrzeitok
3. oldal

Háztáji hírek
S.V.:
A Kicur Sulchan Aruch...
4. oldal

Legyél te a népszerű
zsinagóga tervezője!
5. oldal

Az ortodox zsidó divattervezőnő...
Porosz Péter:
Tsuva
6. oldal

Sámuel Péter:
Sartre és Beauvoir
7-9. oldal

Szalai Anna:
Egy könyvkereskedés története...
10-12. oldal

Popé:
Peter Schmalz: Vérrel szemben
12. oldal

Porosz Péter:
Nem értem
13. oldal

Kosztin Emese:
„Zsidókat bűjtatott...”
13-14. oldal

Lefkovics Péter versei
15. oldal

Az őszi nagyünnepek imarendje
16. oldal

A *sálom* szóra gyakran emlegetett másik fordítás: teljesség. Keressük és vágyjuk a sálomot, a békét, a teljességet és ez természetes. *Izraelben* a lakosságnak sok száz rakéta miatt kell másodpercek alatt a szirénát hallva óvóhelyre sietnie. Mi pedig sokszor veszeksünk, sok-sok háttérmegállapodást kötünk, próbálunk boldogulni, gyakran önös érdektől vezérelve kiutat találni, de sokszor ez nem a béke útja. Olvassuk és halljuk a híreket, a zsidó bel- és külpolitikában egyre-másra furcsa eseményeknek vagyunk szem- és fültanúi. Az emberekben az érzelmek elnyomják a tisztán látást, és ez érthető.

Bölcsen azt prédikáljuk, és a rabbiknak, hitközségi vezetőknek mindig, újra és újra (azt kell) mondani, hogy mi a békességet keressük, *rodéf sálom*, a békét üldözzük, és a békesség miatt tesszük ezt, vagy azt. De mivel mások vagyunk, ezért a mi békénk nem biztos, hogy mások békéje is. Az a békesség, amit mi jónak tartunk, lehet, hogy másoknak elviselhetetlen, és háborút, kudarcot, veszteséget jelent.

Idilli helyzet, amikor megértjük egymást, odafigyelünk a másik érveire, észrevételeire, elgondolására, amikor megértők vagyunk a másik emberrel, megpróbáljuk elfogadni, hogy nem csak a mi elképzelésünk a tökéletes. Sálom, béke, teljesség. Az egészet nézve, a teljességben meg kellene találnunk a felebarátainkat, és helyet kellene szorítani nekik is. Igen! Béke, fogjuk meg egymás kezét, a cél az előre tekintés, az összekapaszkodás!

Sajnos némelykor észre kell vennünk, hogy ez szerintünk sem működik. Nincs olyan, hogy valaki mindenkit szeret, hogy valaki mindenkinek az elképzeléseivel azonosulni tud. Talán, ha ez sikerül, akkor a saját identitását veszíti el az ember. Akkor inkább a sálomba, a békébe, a teljességbe, a mások véleményének meghallgatására és tiszteletben tartására kell törekednünk. Ugyanakkor tudjuk, mások vagyunk, mások a nézeteink, más a habitusunk. Másmi-lyen családi környezetből származunk, más hatások értek bennünket, más példákat látnak magunk előtt.

Érkeznek a hírek, és látjuk mögötte az embert, akire könnyű rámondani, hogy

megalkuvó, hogy feladta elveit, vagy éppen túl szigorú, esetleg mereven ragaszkodik az elképzeléseihez, és még sorolhatnánk. De ezzel nincs semmi gond. Törekednünk kell a sálomra, a békére, az ideális állapotra, ahol mindenki enged, és középben találkozunk! Ennél jobban a sálomra akkor törekedhetünk, ha a teljességben levő különbözőséget is megpróbáljuk megérteni, meghallgatni, nem pedig azonnal lesöpörni az asztalról. (Vannak vörös vonalak, amit TILOS átlépni!) Próbáljuk meg a végcélt nézni, és ennek szolgálatában nézni a tőlünk teljesen mást mondók, mást vallók szavait, mondatait, tetteit!

Peszah, a szabadság ünnepe, a szabad vélemény, a szabad vallásgyakorlat választásának ünnepeként is tekinthetünk rá, ezt megismerve kell az *Omer* számlálás útján elérkezni *Sávuotig*, a Tóra, a tan átvételéig. Mindenki átveszi, átveheti, át kell vegye a Tórát, és a teljesség akkor lesz tökéletes, ha mindenkinek tudása, tettei saját maga számára úgy felelnek meg, hogy az egyisten hit, az istenbe való bizalom az a vörös vonal, amit nem hagyunk/hagyhatunk átlépni.

Szabadon választhatjuk ki a megismert teljességből, a sálomból, a zsidó hagyományok halmazából, hogy mivel mit kezdünk, mit teszünk hozzá és ezekből majd összeáll a béke! El kell fogadnunk azokat is, akik ebben is különböznek tőlünk, többé vagy kevésbé más úton járnak. Vannak, akik többet visznek a vállukon, vannak, akik kevesebbet, mi mégsem nézhetjük le őket. Ha elfogadjuk és befogadjuk őket, nem lebecsülve teljesítményüket, eljuthatunk az igazi Sálomhoz!

*Dr. Verő Tamás
főrabbi*

☆ Imaidők ☆

2023. év június-július-augusztusi imarendje

5783. Sziván-Támuz-Áv-Elul

Június	01. 10.00	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	Sziván	12.
	02. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 20.18)		13.
	03. 10.00	szombat	Ünnepi ima - NASZO (Hávdálál: 21.35)		14.
	05. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		16.
	08. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		19.
	09. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 20.21)		20.
	10. 10.00	szombat	Ünnepi ima - BEHÁLOTHÁ (Hávdálál: 21.41)		21.
	12. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		23.
	15. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		26.
	16. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 20.25)		27.
Július	17. 10.00	szombat	Ünnepi ima - SLÁH LEHÁ (Hávdálál: 21.46)	Támuz	28.
	19. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		30.
	22. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		03.
	23. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 20.27)		04.
	24. 10.00	szombat	Ünnepi ima - KORÁH (Hávdálál: 21.47)		05.
	26. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		07.
	29. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		10.
	30. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 20.27)		11.
	01. 10.00	szombat	Ünnepi ima - HUKÁT és BÁLÁK (Hávdálál: 21.46)		12.
	03. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		14.
	06. 07.03	csütörtök	Böjt (02.18-21.23.) TÁMUZ 17.	Áv	17.
	06. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		17.
	07. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 20.24)		18.
	08. 10.00	szombat	Ünnepi ima - PINHÁSZ (Hávdálál: 21.42)		19.
	10. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		21.
	13. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		24.
	14. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 20.20)		25.
	15. 10.00	szombat	Ünnepi ima - MATOT és MÁSZÉ (Hávdálál: 21.36)		26.
	17. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		28.
	19. 10.01	csütörtök	Áv újhold (Nájntég kezdete)		01.
Augusztus	20. 10.01	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	Elul	02.
	21. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 20.14)		03.
	22. 10.00	szombat	Ünnepi ima - DEVÁRIM (Hávdálál: 21.28)		04.
	24. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		06.
	26. 18.30	szombat	Tisá BeÁv - BÖJT: 20.26-tól		08.
	27. 07.03	csütörtök	Tisá BeÁv - reggeli ima (böjt vége: 21.02)		09.
	28. 18.30	péntek	Kabalat sabat - szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 20.06)		10.
	29. 10.00	szombat	Ünnepi ima - VÁETHÁNAN (Hávdálál: 21.18)		11.
	31. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		13.
	02. 07.03	szombat	Tu beÁv - Szeretet napja		15.
	03. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		16.
	04. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus gyertyagyújtás: 19.56)		17.
	05. 10.00	szombat	Ünnepi ima - ÉKEV (Hávdálál: 20.06)		18.
	07. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		20.
	10. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		23.
	11. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.45)		24.
	12. 10.00	szombat	Ünnepi ima - REÉ (Hávdálál: 20.53)		25.
	14. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		27.
	17. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		30.
	18. 07.02	péntek	Reggeli ima (ELSŐ SÓFÁR FÚJÁS)		01.
	18. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.33)		01.
	19. 10.00	szombat	Ünnepi ima - SOFTIM (Hávdálál: 20.39)		02.
	21. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		04.
	24. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		07.
	25. 18.30	péntek	Kabalat saba, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.20)		08.
	26. 10.00	szombat	Ünnepi ima - KI TÉCÉ (Hávdálál: 20.25)		09.
	28. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		11.
	31. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		14.

Jahrzeitok

A Jahrzeit-Táblán szereplő elhunytak nevei az 5783. év Sziván-Támuž-Áv-Elul (június-július-augusztus) havában

Beck Józsefné	Június 09.	Schenk Simon	Július 16.
Dévai Andor	Június 09.	Bognár János	Június 30.
Radó Györgyné	Június 01.	Váradi Tamás	Július 18.
Schatz György	Június 09.	Sugár Miklósné	Július 08.
Halmos Ferenc	Június 09.	Forgács Rezsóné	Július 13.
Ungár Gyula	Június 08.	Práger Károlyné	Július 11.
Vágó Lajos	Június 03.	Csernok Jánosné	Június 24.
Fried Sándorné	Június 09.	Russ Sándorné	Június 23.
Reichmann Ármin	Június 09.	Gaga	Június 25.
Balkányi Sándorné	Június 09.	Dr. Zalai Péterné	Július 13.
Balkányi László	Június 09.	Blau István	Július 26.
Rosner Testvérek	Június 09.	Bodnár Sándor	Július 31.
Lebovits Sándor	Június 09.	Kéval Lászlóné	Augusztus 03.
Fettmann Amália	Június 09.	Heller Endréné	Július 31.
Lebovits Lili	Június 09.	Blau István	Július 26.
Schenk Ferenc	Június 09.	Grósz Mórné (Jehudis bas Rivke)	Július 26.
Schenk Rózsi	Június 09.	Dr. Mándi Béla	Július 28.
H. Löffler Andor	Június 15.	Verő Sándorné	Július 21.
Spitzer Szeréna	Június 09.	Steiner Béla	Augusztus 13.
Hillinger Ignác	Június 09.	Krausz Imréné	Augusztus 05.
Hillinger László	Június 09.	Flamm Imre	Július 20.
Szabados Mátyás és családja	Június 09.	Takács Lászlóné	Július 27.
Weisz József	Június 09.	Rejtő Jenőné	Július 23.
Weisz Boldizsár	Június 09.	Reich János	Július 27.
Taub Béláné	Június 09.	Stein Imre	Július 21.
Dr. Geszti József	Június 11.	Dr. Singer Ödönné	Július 19.
Reisz Jenő	Június 09.	Surányi Józsefné	Július 20.
Reisz Jenőné	Június 09.	Dr. Barabás Vera	Augusztus 03.
Rosenberg család	Június 09.	Geisler Sándorné	Július 28.
Zserjav Olga	Június 09.	Rottenstein Lajos	Július 21.
Löfflerné Székely Irén	Június 19.	Vajda Sándor	Július 30.
Dr. Balkányi Lászlóné	Június 12.	Dr. Radnóti Lászlóné	Július 24.
Friedmann Józsefné	Június 03.	Gárdonyi Hermanné	Augusztus 31.
Mészáros Géza	Június 01.	Baróti Andor	Augusztus 30.
Dr. Bakonyi Lászlóné	Június 12.	Heller Endre	Augusztus 25.
Kovács Tiborné	Június 07.	Robicsek Jenő	Augusztus 23.
Weisz Arnold	Június 09.	Grósz Sándorné	Augusztus 25.
Dévai László	Június 25.	Grosz Zoltán	Augusztus 20.
Gálosi Elemér	Július 03.	Verő Sándor	Augusztus 19.
Sebők Antal	Július 05.	Sárosi Gézőné	Augusztus 30.
Fried Sándor	Július 15.	Dr. Radnóti László	Augusztus 21.
Ehrlich Dezső	Július 18.	Dr. Radnai Béláné	Augusztus 23.
Kertész Imréné	Június 28.	Czeizler Dezsőné	Augusztus 30.
Taub Béla	Június 28.	Sági István	Augusztus 31.
Berkes Lajos	Július 02.	Kéval László	Augusztus 29.
Dr. Mándi Béláné	Július 16.	Kovács Tibor	Augusztus 24.
Dreschler Ottó	Június 24.	Hazai Manóné	Augusztus 23.

A május 8.-ai *Lag Baomer* a *Frankelben* aztán tényleg rendhagyó és rendkívüli volt. A terv az volt, hogy először az új emléktábla avatása (nem kötelező, persze, hanem csak azoknak, akiket érdekel), majd a koncert lesz, saját (!) és a meghívott művészekkel.

A Hasomer Hacair fiataljai

Amikor beléptem a kapun, *Tomi* rabbi nagy örömmel és megkönnyebbüléssel fogadott. Akkor még nem értettem, hogy ezt minek véljem. Később kiderült, hogy a meghívott művészek nagy része a koncert előtt lemondta a fellépést ilyen-olyan okok miatt. (Innen is kívánunk a betegeknek mielőbbi gyógyulást, a diákoknak pedig sok sikert.) En ugyan nem léptem fel, csak egy rövid beszédet mondtam a *Hasomer Hacair* soá utáni tevékenységét méltató emléktábla előtt. *Dr. Verő Tamás* rabbi imádkozott, *DSc (MTA) Szita Szabolcs* egy rövid hozzászólással kiegészítette a beszédemet. Nagyon örültem, hogy ott volt a *Cionista Szövetség* és a *BZSH* képviselője, de főleg a *Hasomer Hacair* fiataljainak jelenlétének örültem. Hiszen a tábla a történeti múltjáról szól.

A koncertre érkező emberek jöttek-mentek, némelyikük megállt, de a többség persze sietett helyet foglalni a zsiniben. Ez így oké

Háztáji Hírek

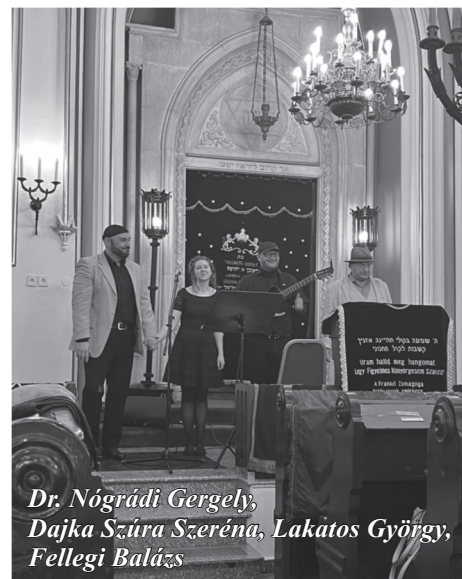
is. A tábla már ott van és majd biztosan sokan fognak megállni előtte az ünnepségen kívül is. A koncert pedig *einmalig*, nem mindig ott van, főleg egy ilyen vendéggel,

Lakatos György és Dr. Nógrádi Gergely

mint *Lakatos György*. Ő eljött, és egy pillanat alatt meghódította a közönséget. Fantasztikus virtuóz. És a *Frankel* nagy

barátja - ez pedig egyáltalán nem mellékes. *Dr. Nógrádi Gergely* főkántorunkat nem kell bemutatnom - jellegzetes, rendkívül plasztikus hangjával és nem mindennapi színészi tehetségével remekelt, mint mindig.

Dr. Nógrádi Gergely,
Dajka Szűra Szeréna, Lakatos György,
Fellegi Balázs

Fellegi Balázs operaénekest is már régi ismerősként köszönhetjük, *Dajka Szűra Szeréna* művésznő pedig egy igazán kellemes meglepetés volt. Nagy köszönet a beugrásért és további sok-sok sikert még a pályán! Végül is mindenkinek jár a köszönet: az emléktábla elhelyezését lehetővé tevő támogatóknak (a *Frankel Alapítványnak* is), a fantasztikusan tehetséges, barátságos, kedves művészeknek és természetesen a közönségnek: a frankeléseknek és a vendégeinknek. Köszönöm, hogy eljöttetek és társaim voltatok egy erőt és reményt adó lag baomeri estén.

Hrotkó Larissza

A Kicur Sulchan Aruch stomatológiai vonatkozásai

A *Gabbiano Print* kiadásában megjelent a *A Kicur Sulchan Aruch stomatológiai vonatkozásai* című könyv. A kiadvány szerzője *Dr. Kivovics Péter* címzetes egyetemi tanár, az orvostudomány kandidátusa, Ph.D., kitüntetéssel végzett a *Rabbiképző Zsidó Egyetem Liturgia* szakán. A körzet számára azért fontos a hír, mert a könyv lektora rabbin, *Dr. Verő Tamás* főrabbi, az Országos *Rabbiképző Zsidó Egyetem* docense, Ph.D. A hátsó borítón a következő olvasható:

„A *Kicur Sulchán Áruch* tanulása közben feltűnhet, hogy sok utalás és szabály rendelkezik stomatológiai vonatkozásokkal és erősen kapcsolódik a fogorvoslás kérdéseihez. Kigyűjtöttük azokat a szabályokat, törvényeket melyeknek direkt, vagy indirekt

kapcsolatuk van a szájüreggel, a fogakkal és határterületi kérdésekkel. A rabbi szmichában (rabbi oklevélben) olvasható. „...Jore, Jore, Jádin, Jádin...”, tanítása tanítás, döntése döntés. E sorok írója nem rabbi, így a kigyűjtött szabályokat nem magyarázhatja. Kigyűjtésükkel segítséget kívántunk nyújtani a téma iránt érdeklődőknek.

A *Tóra* 613 parancsolatot tartalmaz. Ezekből a parancsolatokból következnek azok a törvények, szabályok, szokások és eljárás módok, melyek szabályozzák a zsidó életet. Különbséget kell tennünk a szent és a hétköznapi dolgok között, az ünnepnapok és a hétköznapiak között, a tejes és a húsos ételek között, az éjszaka és a nappal között

és még számos eldöntendő kérdésben. Úgy gondolom, mindezt azért, hogy különbséget tudjunk tenni a jó és a rossz között, a helyes és a helytelen között, hogy szabad akaratunkból a jót és a helyeset válasszuk. Ez lehet az oka annak, hogy annyi törvényt, szabályt, szokást kell nekünk tanulnunk és betartanunk.

A *Sulchán Áruch* - ahogy a bevezetőben említettük -, négy kötetből áll. A bölcsek úgy mondják, hogy van egy ötödik kötet is. Abban a jólelkűség, az együttérzés, a másik emberrel történő törődés foglaltatik benne, de az a kötet nincs kinyomtatva. Magunktól, példamutató elődeinktől, rabbinktól és kortársainktól kell megtanulnunk.”

S.V.

Legyél te a népszerű zsinagóga tervezője!

A tavaly megmentett sárbogárdi zsinagóga új mérföldkőhöz érkezett: ezekben a hetekben elindult az újjáépítést tervező szakmai csapat toborzása. Mindeközben nemrégiben a Lauder Javne Iskola diákjai valódi zsbongással töltötték meg az újjáalakult belső teret.

Jelentősen átalakult Fejér vármegye utolsó, még eredeti állapotában álló zsinagógája Sárbogárdon ahhoz képest, amilyen formában tavaly megismerhettük és bemutathattuk követőinknek. Mint arról cikkeinkben és videóinkban beszámoltunk, az épületet az egyik utolsó bogárdi rabbi unokája (András Gábor), egy helyi építési vállalkozó (Nagy László, Szegletkő Generál Kft.), és egy társadalmi szervezet (Alba Régio Kulturális Alapítvány) összefogásával sikerült megmenteni.

Az új-régi belső tér

Tavaly tavasztól tehát rendeződni látszik az 1879-ben átadott, de több mint 60 évig gyülekezetétől megfosztott, és funkciójában meggyalázott imaház sorsa. A háború után a helyi zsidó közösség likvidálása miatt a zsinagóga raktárként, ruha- és bútortárolóként is működött, és a szövetkezeti tulajdonú ÁFÉSZ (Általános Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezet) tulajdonában is állt évekig.

Az utóbbi 10-14 hónapban viszont egyre inkább tettekben is megmutatkozik, hogy a sárbogárdi zsinagóga végre ismét olyanok kezébe került, akiknek feltett szándéka az egykoron országos műemléki védelem alatt is álló épület és a helyi zsidó örökség megóvása.

Tavaly rendeztek egy nyári emlékkiállítás, volt közös mártíristentisztelet is, min-

deközben az épület és a terület környékén is látványos építkezési/bontási munkálatok kezdődtek. Ennek egyértelmű jeleivel ismerkedhetett a Lauder Javne Iskola mintegy 30 fős családcs csoportja, akik a múlt héten tanulmányi kiránduláson vettek részt a Székesfehérvártól alig 45 percrenyire lévő településen.

Stern Pál és a diákok

Amíg a zsinagóga előterében lévő zöld területől eltűntették a szintén romos állapotú egykori rabbilakást - ezzel most a város főútjáról zavartalanul rálátni az egykori zsidó templomra! -, addig a zsinagógánál elbontották az ipari funkció miatt utólag hozzáépített rakodórampát, és belül pedig áttörték a két, szintén utólag beépített vasbeton földem falat is.

Így a folyamatos építési területnek látszó zsinagógánál immár hetek óta ismét feltáruhat előttünk az eredeti belmagasság - valamint a mennyezetbe épített körablak, ami egykor a terek szellőztetését segítette.

Az, hogy mindez egy reményteljes változás egyik fontos fázisa, abból is sejthjük, hogy a Lauder gyermekekkel egy időben ott járva azt hallottuk, hogy ezekben a hetekben már a felújítás tervpályázatával kapcsolatban is jelentős fejlemények történtek.

Ismert és elismert építészekkel és tervezőkkel is megosztották annak a lehetőségét, hogy részt vegyenek a romos épület újjáépítésében. Ugy tudjuk Nagy Lászlótól, a Szegletkő Generál Kft. vezetőjétől, hogy jelenleg az Ybl- és Prima Primissima-díjas Sugár Pétertől is várnak terveket a zsinagógához. (Sugárt bízták meg annó többek között a Zsidó Kiválóságok Házaiként ismert balatonfüredi műemlék-zsinagóga kulturális hasznosításával is).

De mivel a teljes felújítás összköltsége bőven meghaladja a 100 millió forintos összeget, ezért jelenleg az is mérföldkőnek számíthat, hogy néhány tíz millió forintért elkészülhet végre az építész csapat által megálmodott tervezési dokumentum.

Mivel most ennek a kiválasztási folyamata zajlik, ha éppen Te is érzel magadban elhivatottságot arra, hogy megtervezd a

sárbogárdi zsinagógát, most van itt az idő, hogy megkeresd az épület tulajdonosait!

Ami a Laudererek látogatását illeti: régi barátunk, Stern Pál, nemcsak a diákcsoport vendéglátója volt, de szokásához híven most is valódi szószólója a helyi zsidóság múltjának. Habár az eső kellemetlenül eláztatta a napot, Stern Pál közvetlensége, figyelmes szervezése nagy sikert és elismerést váltott ki a budapesti vendégek között. Különösen emlékezetes maradhatott a jelenlétüknek az a kép, amikor a gyermekek olyan önfeledten kergetőzve zsbongtak az épületben, akár valamikor több mint 100 éve közös őseink gyermekei is tehették.

Mielőtt a fiatal vendégek közösen felkeresték a zsidó temetőt, Lakk Norbert, helytörténész gyűjteményének is köszönhetően együtt nézegethettek meg olyan több mint 100 évvel ezelőtti kisiskolások - a jesiva egykori diákjainak jegyzeteit - dokumentumait, amelyeket bő 70 évvel a háború után találtak meg a zsinagóga padlásán.

A gyerekek a kiállított tárgyakkal ismerkednek

Érdekes egybeesés, hogy a közelmúltban - kastélyokat, várat, templomokat, sőt egy nemzeti emlékhelyet is megelőzve! - Sárbogárd zsinagógája lett Fejér vármegye legnépszerűbb épített öröksége - legalább is egy internetes szavazás szerint.

Mindez egy megyei digitális hírnap által meghirdetett „versenyen” derült ki. A FEOL című kiadvány január 20. és február 25. között külön összeállításokban mutatta be a kiválasztott hét helyszínt, majd kérte olvasóit, hogy szavazzanak.

A kiválasztott építészeti remeknek között szerepelt Nádasdladány a Nádasdy-kastéllyal, Csókakő ikonikus várával, és maga a vármegyeszékhely, Székesfehérvár is, annak nemzeti emlékhelyével.

A 748 beérkezett szavazat alapján azonban alighanem általános meglepetésre mégsem a legesélyesebb jelöltre szavaztak a legtöbben, hiszen az enyészettől tavaly megmentett sárbogárdi zsinagóga nyert.

Forrás: bennemeloeredet.hu

Az ortodox zsidó divattervezőnő, akinek a ruháijért a muszlim nők is rajonganak

„Az arabokkal nem hiszünk ugyanabban a dologban, és másként gondolkodunk, nagyon más az életünk, de van bennünk valami közös, és ez a szerény divat” - mondta Shirel Avrahami vallásos zsidó divattervező.

A vallási világ mindig tele van stigmákkal. Kívülről nézve régimódinak és zártnak tűnhet, pedig belülről ez a közeg is sokszínű. Shirel Avrahami vallásos nő, feleség és négygyermekes anya, egyben divatblogger és influencer. „A szüleim Dél-Afrikából, Johannesburgból költöztek Izraelbe, amikor kislány voltam, és azóta Kfar Chabad vallási közösségében élünk. Semmit sem tudtam a divatról” - mondja. „A fiatal tervezők többsége azt mondja, hogy mindig is az volt az álmuk, hogy divattervezők legyünk. De nekem nem ez volt az álmom. Fiatalkoromban fogalmam sem volt a divatról” - folytatta.

Shirel keményen tanult, hogy tanári diplomát szerezzen, és Chabad küldött szeretett volna lenni. De más utat szántak neki, írja a ynetnews.com. „Az egyik szeminárium vezetőm azt mondta, nem lehetek Chabad küldött, mert a ruhám nem elég visszafogott - az emberek látták a könyökömet és a nyakamat. Ekkor még csak 18 éves voltam, és úgy döntöttem, hogy otthagynom a szemináriumot, nem akartam tanár lenni, mint az összes barátom. Valaki más akartam lenni” - mondta Shirel.

A tervező megismerkedett a férjével, aki rengeteg önbizalmat és támogatást adott neki, és bízta, hogy próbáljon ki valami újat. „Létrehoztam egy Instagram-fiókot, és elkezdtem közzétenni a képeimet az ortodox nőknek készült saját ruhaterveimről. Egyre több nő kezdett el követni. Hét évvel ezelőtt, amikor létrehoztam az Instagram oldalamat, nem voltak még vallásos nőknek szóló divatblogok” - magyarázta. És amikor a körülötte lévő közösség elérte a 10 000 követőt, Shirel rájött, hogy eljött az ideje, hogy ne csak mutasson, hanem alkosson is.

„Nagy kereslet van rá, mert nincs szerény és egyben divatos ruha. Ezért úgy döntöttem, hogy én leszek az, aki megcsinálom. 22 éves voltam, gazdasági és üzleti ismeretek nélkül, sőt mi több, terhes az első gyermekemmel - és mégis úgy döntöttem, hogy megcsinálom. Én lettem az első, aki szerény és divatos ruhákat árul az interneten. Előtte a nőknek busszal kellett menniük Bnei Brakba vagy Jeruzsálembe, és ott bolyongtak boltról boltra. Ezért feltettem magamnak a kérdést, hogy a vallásos nők miért nem vásárolhatnak online?” Vállalkozása folyamatosan nőtt, üzenete egyre erősödött, és egy napon eljutott még azokhoz a nőkhöz is, akik - első ránézésre - egy teljesen más világban élnek.

„Valami nagyon érdekes történt, amire egyáltalán nem számítottam. Az arab nők

elkezdtek vásárolni a weboldalamon, láttam az arab nők nevével ellátott rendeléseket, és kíváncsi voltam, mit találtak a ruháimban, ami az ő igényeiknek is megfelel” - mesélte Shirel.

„Ebbe a témába ástam bele magam, és megkérdeztem a követőimet az Instagramon, hogy melyikük zsidó vallású vagy ultraortodox és ki arab. És még találkoztam is a követőimmel. Így jöttem rá, hogy mindkét közösségnek szüksége van szerény és divatos ruhákra. Nem hiszünk ugyanabban a dologban, és másként gondolkodunk, nagyon más az életünk, de van bennünk valami közös, és ez a szerény divat” - mondta. Azóta Shirel arab modellekkel is elkezdett dolgozni, és olyan reklámokkal rukkolt elő, amelyek felkelthetik az arab nők figyelmét. És ez nem csak üzlet. Üzenet van mögötte.

„Elmagyarázom, hogy nem a nemzeti béke megteremtése a célom. De a divat az, amivel egy másik szinten egyesíteni lehet a különféle embereket. Mielőtt nagy dolgokról kezdenénk beszélni, tegyük valamit a saját környezetünkben. A velem dolgozó arab nő, egy arab ügyvéd vagy arab orvos, aki segít nekem és fordítva. Mindenekelőtt ezen a szinten kell kapcsolódnunk, és jól érezzük magunkat egymással” - mondta a tervező. És így lett egy lány, akit egykor tanárnak szántak, a nőket a maga módján egyesítő, erőteljes befolyásoló tényezővé.

Forrás: akibic.hu

Tsuva

„...ideje annak, hogy felmérjük azt, hogy az itt élő, és különösen a magyar országgyűlésben és a magyar kormányban hány olyan zsidó származású ember van, aki bizonyos nemzetbiztonsági kockázatot jelent Magyarország számára...”

E mondatok szó szerint így hangzottak el a magyar parlamentben 2012-ben. Aki ezen felháborító, de az országban sokak számára „mennyei” szavakként hangzó mondatokat elharsogta, akkor csupán egyszerű tagja volt egy szélsőséges parlamenti pártnak. E párt az évek során átbucskázott saját magán és pillanatnyilag az eredeti nevét megtoldva konzervatívként aposztrofálja magát, mely a „mérsékelt”, mérték-tartó módon gondolkodókat igyekszik elérni. A múltját eltörölni képtelen párt népszerűsége már nem a régi, megkopott; leginkább a korábbi (fagyos) „hőfok” csilla-

pulása, az olvadás miatt, mivel eszmétárs hívei közül sokan egy végképp szélsőséges másik képződmény miatt otthagyták.

Ám hiába a rasszista, egyszerűbben úgymint mondhatjuk, antiszemita-fasiszta eszméket besatírozni-elhomályosítani szándék, ami ars poétikája volt egykor e pártnak, számomra nem felejthető. Az igekezet a hajlításra, a törölhető emlékezetre most Széder estén csaknem sikeresen megtörtént! A szörnyű mondatokért felelős, akkoriban magát szókimondónak tartott politikus, most nem más, mint a profilváltáson, finomításon átesett párt elnöke. A nagy nyilvánosságot minden részletében el nem érőn a korábbi mondatait állítólag megbánta, és ha nem is konkrétan-egyérműen megfogalmazva, de körülírtan szeretne volna a megbocsátást megkapni. Ebben segítségére volt az USA magyarországi

nagykövetének Széder esti vacsora meghívása. Ez utóbbi számomra nem feltétlenül az évekkel korábbi gyalázatos mondatok feledésbe merülésének eseménye volt; sokkal inkább a nyilvános bocsánatkérésre, az antiszemita eszméket ma is magukénak számítókat felé lehetett üzenet: íme az ember, aki a listázandó zsidók közé bebocsátott, aki lehetőséget kapott a megbánásra, a tsuvára. Sok mellébeszélést követően végülis nagy nehezen kibökte politikusunk a bocsánatkérését.

Egy a frekvenciájától megfosztott (talán legnépszerűbb, neten, youtube-on elérhető) rádió beszélgetős műsorába betelefonálók között voltak, akik elfogadták a múltban elhangzottak korrigálását - még zsidók is. Ennek őszinteségében én ugyan nem hiszek...

Porosz Péter

Sartre és Beauvoir Két összefonódott életút

Az európai kultúra jelentős alkotásai egyre inkább háttérbe szorulóban vannak napjainkban. Magyar Miklós nemrég megjelent remek könyve, *A Sartre-Beauvoir-mítosz színe és fonákja* (Napkút kiadó, 2022) nemcsak ismeretterjesztő, de egyben emlékezetben tartó mű is. És olyan, a rendszerváltás előtti időkben kötelező ideológiai korlátok és tiszteletkörök tétele sem terhelte munkáját, mint amilyen Mészáros Vilma *A modern francia regény* című, kettejükkel kapcsolatban sok időtálló megállapítással bíró monográfiáját (Gondolat kiadó, 1966).

Magyar Miklós egy letűnt világot idéz a magyar olvasónak, a „gall” kultúra nemrég még csillogó korszakát, amikor a diplomácia nyelve még a francia volt; amikor a Goncourt-díj elnyerése még kulturális közfigyelem tárgya volt; amikor a *chanson* legnagyobb csillagai még a csúcson voltak; amikor a francia festészetet olyan élő klasszikusok fémjelezték, mint Henri Matisse, vagy a náluk otthonra talált, sőt „honosított” Picasso és Chagall; amikor a nyelvet váltó Samuel Beckettől szép csendben francia író lett; amikor egy új újhullámos (*nouvelle vague*) francia film bemutatását Budapesten is izgalommal várták. És a *Hatok* (*Les six*) zenei csoportosulás tagjai (Georges Auric, Louis Durey, Arthur Honegger, Darius Milhaud, Francis Poulenc, Germaine Tailleferre) is éltek még, de a francia táncdalénekesek (Dalida, Françoise Hardy, Sylvie Vartan, stb.) sem csak hazájukban voltak ismertek, hiszen bevalottan még Koncz Zsuzsára is hatottak...

A hetvenes évekre a szerepét betöltött egzisztencializmus elernyed, és elindult a klasszicizálódás útján. De emellett azt is látnunk kell, hogy hiába bontakozott ki az azóta eltelt időben a *nouveau roman* (az elszemélytelenedő „új regény”), és kapott néhány francia író irodalmi Nobel-díjat, úgy látszik, hogy az egzisztencializmus által megtermékenyített szépirodalmi irányzat ellobbanásával - az egyre inkább amerikanizálódó Európában - a francia irodalom és kultúra (talán a filozófia kivételével, elég, ha Jacques Derridára vagy Bernard-Henri Lévyre gondolunk) évtizedekre a szürke zónába zuhant.

Filozófus sztár-pár

Magyar Miklós munkájának címe némileg megtévesztő. Sartre és Beauvoir kapcsolatának, életvitelének ugyan kétség-

telenül volt, van és lesz mítosza. Ők egyszer született sztár-párja voltak a francia kulturális és politikai életnek, és mivel világeletükben sokat dolgoztak, a nagyobb munkabírási érdekében még ajzószerekkel is éltek, de azért közben - nem mellékesen - két jelentős filozófiai, illetve filozofikus alapozottságú életmű is született!

Beauvoir és Sartre

A szerző szisztematikus alapossággal tekinti át két „hősének” életét, részletezve azon emberi kapcsolataikat, melyek valamilyen vonatkozásukban egyes alkotásaik egy-egy alakjában, történetében vagy akár egy művük ajánlásában fellelhetők. Aki hiteltelen forrásból várt megerősítést nálunk a kettejük meglehetősen szabados viszonyáról, az bepillantást nyerhet abba, amit ők a saját terminológiájukkal „esetleges” szerelmeknek neveztek, amelynek gyakorlása kölcsönösen megengedett volt, mert ezt szorosan az életükhöz tartozónak vélték és nem akartak lemondani róla, többek között azért sem, mert biztosak lehettek benne, hogy ezek a kitérők szellemi-intellektuális viszonyukat, egymásra utaltságukat nem merénnyelhetik meg. Ennek keretében lett és maradt Beauvoir női tanítványainak és csodálóinak rendszeres elcsábítója és ugyanezen alanyokkal a hódítás-mániás Sartre kerítője. Partnereik portréin áttekintve azzal szembesülünk, hogy ez az író-filozófus pár már korábban megvalósította a maga szexuális forradalmát, mint ahogy az Európában kitört volna. Mégis, belegondolva a szünni nem akaró, mindkettőjük által ambicionált poligámia-igénybe, melyben Sartre-t saját bevallása szerint is jobban érde-

kelte a szellemi kisugárzása általi önellfogadtatás gyakorlata és az előnytelen, sőt ápolatlan külseje kompenzálásának lelki békéje, mint a szexuális öröm, arra kell gyanakodnunk, hogy a kétségtelen tehetségük, népszerűségük, anyagi függetlenségük, szellemi tekintélyük, saját orgánumuk (*Les Temps Modernes*) sem volt elég, hogy intellektusuk súlyát elviseljék, és hogy minden lehetőségük ellenére egy jó közérzetű életvitelt alakítsanak ki, mely nem szorul folyamatos pótcselekvések általi színesítésre...

Egzisztencialista alapmű

Magyar Miklós természetesen tudja, hogy az egzisztencialista próza főműve Sartre első regénye, *Az undor* (legelőször: *Magvető kiadó, 1968, fordította: Réz Pál, Világkönyvtár-sorozat*) még akkor is, ha nálunk a mai napig is jóval olvasottabb Camus legismertebb alkotása, a könnyebben befogadható, „konzervatívabban modern” *Közöny* (újabb fordításban: *Az idegen*). Megtámogatva az író iránt érzett nem is indokolatlan emberi és politikai rokonszenvvel, aki három híressé vált regénye által megszerzett tekintélyével állt ki a magyar 1956 mellett. Hiszen Camus 1957-es, utóbb *A nap, amikor Kádár rettegett* címmel megjelent beszédében ország-világ előtt hitet tett a magyar forradalom ügye mellett: „[Ez] a legyőzött és láncravert Magyarország [...] többet tett a szabadságért és igazságosságért, mint húsz év óta bármely nép. [...] [a]hhoz, hogy ez a lecke elérje és meggyőzze Nyugaton azokat is, akik bedugaszolják a füllüket és befogják a szemüket, a magyar nép kiontott vére kellett, amely már ott alvadt a világ emlékeztetőjében. [...] A magyar munkások és értelmiségiek [...] [N]yomorúságuk, száműzetésük, láncaik ellenére fejedelmi örökséget hagytak ránk, melyet ki kell érdemelnünk: a szabadságot, amely nem lett az osztályrészünk, de egyetlen nap alatt nekünk visszaadták!” (Albert Camus: *Előadások és beszédek 1937-1958, Jelenkor kiadó, 2019, 319-322. o.* [Más fordításban kering az interneten e deklaráció zanzásított változata, *A magyarok vére* címmel.]

Léthelyzeti regény

A szerző pontosan ismerteti Sartre műve keletkezésének körülményeit, és benne Beauvoir nálunk kevésbé számontartott, jótékonyan meghatározó szerepét, csak közben nem tesz említést e remekműnek

sem műfaji hovatartozásáról, sem komplexitásáról. Az undort besorolni valóban nem könnyű, talán léhelyzeti regénynek, vagyis egyszerre filozófiai és lélektani alkotásnak nevezhetnénk leginkább. Ez utóbbi tulajdonsága révén pedig, minden újítása ellenére is folytatója a francia próza nagy hagyományának, a lélekábrázolásnak. Előzményét viszont nem hazája irodalomtörténetében, hanem - európai kitekintéssel - leginkább Rainer Maria Rilke *Malte Laurids Brigge feljegyzései* című művében találhatjuk. Az *Osztrák-Magyar Monarchia* nagy költőjének ez a formatörténeti szempontból is jelentős prózaremeke mégiscsak a XX. századi európai ember lélektani drámájának; a magánynak és az elidegenedésnek első megjelenítési kísérlete, aki a századelőn keletkezett művében természetesen még nem jut el a lét abszurditásának ábrázolásáig.

De Magyar Miklós a mű kontextusba helyezésével is adósunk marad. Szerb *Antalnak* abból a máig érvényes megállapításából lehetett volna kiindulni(a), hogy az európai próza-történetben Thomas Mannal és Marcel Prousttal zárul a XIX. század (ami paradox módon a XX. század első negyedéig tart). Ebből következően Sartre regénye a megújult, a modern, a Proust utáni francia próza klasszikusa és máig legreprezentatívabb alkotása, amit azért nem értett volna André Breton *Nadja* című regényének formai kísérletével, illetve Maurice Blanchot *Thomas, a rejtélyes árny* című, a szürrealista költészet eredményeit is felhasználó művének újító szándékával legalább röviden egybevetni, annál is inkább, mert szerencsénkre mindkettőnek van magyar fordítása.

Sivár élet Sárvárosban

E sorok írója sokáig azt hitte, hogy az Az undor tárgyalása azért maradt ki Szerb Antal máig eleven szellemű világirodalomtörténetéből (1941), mert 1938-as megjelenése már túl közel volt a II. világháború kitöréséhez, amikortól francia könyveket csak semleges országokból, például Svájc-ból vagy Svédországból lehetett beszerezni. De Cs. Szabó László *Szavak - Sartre emlékezete* (Bécsi Napló, 1980. 3-4. sz.) című szép szavú nekrológiájából kiderül, hogy ez nem így volt. „Hitelező könyvesboltom a Váci utcában volt. Kirakata előtt Hevesi András [a Párisi eső szerzője], ruháján még Párizs szagával rámutatott egy fűzött francia könyvre. „Olvasd el. Fölfigyeltem pár novellájára, ez a regény tültesz rajtuk, kitűnő. Azt hiszem, még hallunk az íróról.” Rögtön megvettem, persze fölírásra. La

nausée: A csömör (vagy undor) volt a címe, illet a vigasztalanul sivár; de igéző erejű szöveghez. Régen embergyűlölőnek mondták volna, ma közhelyszerűn azt mondjuk, hogy az elidegenedésről szól. Bouville-ben játszódik, Sárvárosban; később megtudtam, hogy Le Havre fedőneve, rövid ideig ott tanárkodott a szerző, Jean-Paul Sartre. A könyv meggyőzőtt, hogy alighanem csakugyan hallunk még róla.”

Jean-Paul Sartre

Az mindenesetre a magyar értelmiség baloldali-illuzionista elkötelezettségére, ugyanakkor irodalmi ízlésének feszélyező konzervativizmusára vall, hogy Cserépfalvi Imre (akinek Váci utcai könyvesboltja előtt zajlott a fentebb idézett beszélgetés) a mélyen elkötelezett, nyíltan, bár művészien baloldali szimpatizáns Louis Aragon *A bázei harangok* című regényét inkább tartotta fontosnak egy(!) évvel a franciaországi után megjelentetni, mint a későbbiekben Sartre-nak a legújabb francia irodalmi irányzatot képviselő, első olvasatra is klasszikus-jelölt művét kiadni.

Nem segítette Az undor magyarországi megjelenését a radikális újtóktól való idegenkedés sem, amely a korabeli irodalmi közéletet jellemezte. Hevesi András 1940-ben elesett a francia hadszíntéren, az ő értő lelkesedése már nem állhatott a könyv megjelentetése mellett. A fel- és megszabadulás után, a francia irodalomra kitekintők közül Sőtér István esszéjében említést sem tesz Az undorról (*A szabadság útjai, Játék és valóság, Hungária kiadó, 1946*). Kolozsvári Grandpierre Emil tanulmányában (*Az értelem dicsérete, Az egzisztencialista regény, Székesfővárosi Irodalmi és Művészeti Intézet, 1947, 49-60. o., Új Könyvtár-sorozat 2*) pedig, az irodalmi modernitáshoz való hazai hozzáállás „hagyományának” megfelelően igencsak tartózkodóan, nem a

regény művészi rangját megillető módon értekezik róla.

Szócsó a színpadon

Sartre sokoldalú irodalmi munkásságának fontos részét alkotják a drámái. Magyar Miklós lényeglátóan állapítja meg, hogy azok filozófiájának színpadi szócsövei, de mégsem elég kritikus velük. Mert feltűnő sajátossága ezeknek a daraboknak, hogy teljes mértékben alárendeltek a mondani-valónak, ebből következik, hogy szerzőjük helyzetteremtő képessége túlságosan konstruált kell hogy legyen, így szituációi nem is lehetnek elég életszerűek. Mindezen tulajdonságai még szembeötlőbbé válnak, ha Párizs emigráns halottja, (a kicsit korábbi) *Ödön von Horváth*, vagy Beckett színpadi műveivel hasonlítjuk össze őket.

Magyar Miklós természetesen nem feledkezik meg Sartre tanulmányainak ismertetéséről sem, melyek közül a két legterjedelmesebbet emeli ki, amiből egyértelműen kiderül, csak sajnálhatjuk, hogy a filozófus kedves írójáról, *Flaubert-ről* írt, túlméretezett esszéje legizgalmasabbnak ígérkező része, a *Bovaryné* elemzése nem készült el.

Viszont jól érthetően mutatja be felfedeztetje, *Jean Genêt* lélektani szituációját, mely elvezette, hogy kitörjön bűnözői környezetéből és ismert íróvá váljon. Sartre pszichológusokat is meghazudtoló analízise sajnálatos módon sokkal érdekesebb, mint Genêt elhíresült, magyarul is olvasható regénykéje, *A tolvaj naplója*, melynek a filozófus-író általi túlértékelését aligha lehet másra visszavezetni, mint egy értelmiségi létben elszigetelt, abból legalább olvasmányélményei révén kitörni vágyó, a valóság után szomjazó teoretikus rácsodálkozását a „mindennapok” világát megjelenítő személyre és témáira.

Beauvoir és a női szabadság

Magyar Miklós eléggé nem értékelhető közérthetőséggel mutatja be Sartre 1943-ban megjelent filozófiai főművét, *A lét és a semmit* (*L'Harmattan kiadó - Szegedi Tudományegyetem Filozófiai Tanszék, 2006, fordította: Seregi Tamás, Rezonőr-sorozat*) annak minden fontos fogalmához ügyesen tömörített kulcsot adva. Bár Beauvoir a maga filozófia nézetrendszerét összefüggően, hasonlóan reprezentatív, nagy műben nem fejtette ki, de e könyv erényévé válhatott volna kisebb önálló filozófiai munkáinak legalább vázlatos áttekintése.

Simone de Beauvoir szépprózája általában önéletrajzi ihletettséggel, de saját filozófiáját és kora lenyomatát is erősen magukon viselő alkotások. A magyarul nem olvasha-

tó *L'invitée*-ben a magánélet szféráját; az önállóvá válás útjának, az egyéni szabadság megtalálásának lehetőségeit és küzdelmeit boncolgatja kora társadalmi körülményei között, míg a Magyar Miklós által nem tárgyalt, *Mások vére* című második regényében (részletesebben lásd a *Budai Sófár* 2022. 7. számában) a cselekvés és szabadság viszonyát vizsgálja egzisztencialista szempontból, kiélezett, társadalmi és aktuálpolitikai helyzetben.

A nők helyzete mindkét műben központi szereppel bír, mintha már általuk kezdte volna el felkészülését *A második nem* című elhíresült munkájára, de érdekes módon nem a filozófia, hanem a szépirodalom felől közelítve. Ezután egy kulcsregénynek álcázott korrajz formájában, *Mandarinok* címmel megírja annak az értelmiségi generációnak a történetét, melynek nemcsak egyik leghíresebb és legtehetségesebb tagja, de egyben alakítója is volt.

Magyar Miklós számtalan alátámasztott hivatkozással jelzi, hogy az író nő gyakran őszintétlen ebben a művében, és ha érdekei úgy kívánják, gátlatlanul hallgat el fontos életrajzi mozzanatokat. Így lesz e Sartre-Beauvoir-könyv egyik erénye az „elkésztettség”, mert a sztár-pár életéről és munkásságáról szóló könyvtárnyi irodalom mára már feltételezhetően minden anomáliát, kompromisszumot, szándékos ferdtést és titkot feltárt, így az olvasó valóban hiteles képet kaphat erről a máig izgalmas filozófiai, irodalmi és politikai korszak kapcsolati és intellektuális viszonyairól, amelyeket Magyar Miklós monográfiák és memoárok, interjúk és újságcikkek, bírálatok, sőt még olvasói levelek idézeteivel is bőségesen alátámaszt. Ahogy azt is kikutatta, hogy Beauvoir korábban lefordított műveiből mely részek kerültek annak idején - a *Káldár*-korban - kihagyásra...

Bár A második nem című művében a nőkről alkotott képének szociológiai-filozófia rendszerbe foglalását gyorsan szárnyra kapta a világhír, mára viszont sok állítást cáfolják a szakemberek és a körülmények is sok tekintetben megváltoztak, ám e témának mégiscsak ez az alkotás az első komoly összefoglalása, és későbbi kutatások alapműve.

De hogy a legjelentősebbek sem tévedhetetlenek, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy Beauvoir olyan alapvető tapasztalatok említéséről feledkezik meg a nő emancipációért vívott harcában, hogy léteznek nem is kis számban olyan női karakterek, akikben a gyermekvállalás és -nevelés ösztöne erősebb, mint az önmegvalósítás igénye vagy a szabadságvágy, és ezért nagyon sokfajta áldozatot is képesek hozni, amiért

sokkal inkább tisztelet illeti meg őket, mint bármiféle önállótlanág bélége.

Sartre és 1956

Amikor Magyar Miklós Sartre-nak már a II. világháború utáni létező szocializmussal kapcsolatos politikai botladozásait mutatja be a témát megillető és a *Szovjetuniót* is érintő részletességgel, nagyon helyesen nem mulasztja el megemlíteni *André Gide Visszatérés a Szovjetunióból* című, talán túl híressé is vált útibeszámolóját, és helyénvalóan nyugtázza *Illyés Gyula Oroszország* című útijegyzeteit is. Kár, hogy nem kicsit alaposabban foglalkozott ezekkel a művekkel; egyáltalán ezzel a műfajjal. Gide munkája mellett ugyanis okvetlenül említésre méltó *Panait Istrati Más fény felé* című, három vékonyka kötetből álló, Gide híres könyvét sok tekintetben felülmúló alkotása, melynek csak első két része nyert magyar fordítást még a harmincas években, a rendszerváltás után meghirdetett megjelenítése viszont sajnálatosan elmaradt. Pedig milyen szívesen olvasnánk Magyar Miklós ismertetését az ő alaposságával, a *La Russie nue* című, e trilógia magyarul ki nem adott befejező művéről is.

Simone de Beauvoir

Legalább egy rövid összevetést megérdemelt volna Nagy Lajos cikksorozata is a Szovjetunióról, amely eredetileg *Bajcsy-Zsilinszky Endre Szabadság* című hetilapjában jelent meg, és amelyet e sorok írója elfoglaltság nélkül a két híres francia kortárs munkájával egyenrangúnak tart. Az írás közlését azonban Nagy Lajos a hazai kommunisták tiltakozása miatt nem folytathatta, így könyvalakban végül csak a rendszerváltás után jelenhetett meg, *Tízezer kilométer Szovjetország földjén* címmel, mint a szerző egyik legfontosabb alkotása...

Nem is egészen érti a ma embere, hogy két ilyen kritikus és tárgyilagos munka, mint Gide és Istrati útirajza sem volt elég Sartre-nak a kommunizmus és a szocializ-

mus illúzióitól való megszabaduláshoz, és így a magyar 1956-tal kapcsolatos, soha el nem ismert tévedésének elkerüléséhez. Sartre hosszú, kissé túlírt, *Sztálin kísértete* című tanulmányában igen alapos tájékozottsággal és nemzetközi kitekintéssel tárgyalja a magyar 56-ot, világosan látva annak okait, eredményeit, ellentmondásait, vélt és valós veszélyeit. Határozottan, éles logikával ítéli el a Szovjetunió magyarországi beavatkozását anélkül, hogy az intervenciót visszavezette volna a „Nagy Szomszéd” társadalmi berendezkedésének lényegéből fakadó diktatúrára, így őrizve meg egy, a polgári világból végleg kiábrándult, de a jobb jövő reményéhez ragaszkodó értelmiségi illúzióját a szocializmus kísérletének távlatos, megváltó erejében. Sartre tanulmányában tehát nem az a problémás, amit megír, hanem amiről hallgat (*'56 és a franciák, Francia gondolkodók a magyar forradalomról, Font kiadó, 1993*). Ha Sartre tanulmányát e gondolat jegyében összevetjük Camus fentebb már hivatkozott deklarációjával, világossá válik, hogy a politikában utóbbi a tisztábban látó, ha regényíróként kisebb is.

Mindezek mellett az olvasó óhatatlanul arra gondol, milyen kár, hogy e két filozófus baráti köre olyan egysíkú volt, hogy csak hasonszorúruk között érezték jól magukat és nem törekedtek rá, hogy történészek és közgazdászok is szorosan tartozzanak közéjük, ahogyan ez a londoni *Bloomsbury*-körben oly szerencsésen megvalósult.

Hiányzó művek

Csak remélhetjük, hogy Magyar Miklós könnyen olvasható és alapos áttekintésére könyvkiadók és fordítók is figyeljenek, és terveikben előre sorolják e két, európai viszonylatban is fontos szerzőnek a magyar fordítási irodalomból leginkább hiányzó szépirodalmi műveinek megjelentetését; Beauvoir első regényét, az itt is tárgyalt *L'invitée*-t, illetve Sartre-trilógiájának, A szabadság útjainak legalább e-bookban történő kiadását (hogy a jelenlegi papírákról se feledkezzünk meg). Bizonyára vagyunk pár százan, akik szívesen vállalnánk a képernyő előtti olvasás minden kényelmetlenségét, hogy ezt a művet a maga teljességében megismerhessük. Bár az első részt *Férőfő* címmel a *Káldor* könyvkiadónak még sikerült megjelentetnie a fordulat éve előtt, tulajdonképpen az undor helyett, gyaníthatóan az egyébként érthető kiadói óvatosság jegyében. A szabadság útjai másik két kötetének megjelentetése viszont elmaradt, kiadásuk a mai napig is várat magára, pedig hetvenöt(!) év telt el azóta...

Sámuel Péter

Egy könyvkereskedés története: Bécs, Budapest, Tel-Aviv

A Josef Schlesinger könyvkereskedés és kiadó, valamint ma is működő utódja, a Sinai Kiadó története a burgenlandi hét községben kezdődött. A könyvkereskedés és kiadó alapítójának, Josef Gins-Schlesingernek az apja, Simha Bunim Gins nagymartoni (Mattersdorf) rabbi a poznańi hírneves rabbi, Akiva Gins Eger testvére.

A család több generáción keresztül rokonságba került a korszak legtekintélyesebb jesivája és a korabeli magyarországi ortodoxia vezetőjével, a világszerte ismert Tóra-tudóssal, a pozsonyi Hatam Szofer rabbival. Akiva Gins Eger rabbi lánya, a megözvegyült Szára-Szoril lett Hatam Szofer második felesége. Szára két lányt vitt a Hatam Szoferrel kötött második házasságába, egyikük, Fradel Rodisch Kalischer a könyvkereskedés és kiadó alapítójának, Josef Gins-Schlesingernek a felesége.

Josef Gins-Schlesinger hat évet töltött Hatam Szofernál, és amikor a jesiva vezetője rabbiállást kínált neki, azt kérte a korszak legnagyobb döntvényhozójától, engedje át neki kiadásra a döntvénytárát. Hatam Szofer engedett a kérésnek, és Josef Gins-Schlesinger a döntvénytár kiadásával kezdte meg könyvkiadói és könyvkereskedői pályáját, indította útjára a generációkon keresztül apáról fiúra öröklődő Josef Schlesinger kiadót és könyvkereskedést.

Kétnyelvű héber-német imakönyv
Bécs, 1882

A döntvénytár évekig tartó folyamatos kiadása sikeres volt. Egy fennmaradt történet szerint Josef Gins-Schlesinger egyetlen alkalommal száz példányt adott el az egyik kötetből, annak ellenére, hogy egy-egy kötet tetemes összegbe, egy dukátba került. Pozsony mégsem bizonyult a legmegfelelőbb helynek, és az egyre bővülő könyvkereskedés alapítója 1860-ban átvitte a vállalkozást Bécsbe. Erről tanúskodik egy 1862-ben kelt levelének részlete.

Josef Gins-Schlesinger levele, 1862:

Mivel a körülmények számomra kedvetlennek váltak, kénytelen voltam elhagyni korábbi, pressburgi lakhelyemet s kereskedésemet, és hajlékomat üzletemmel együtt a fővárosba, Bécsbe telepíteni, bár mint ismeretes, a hely nem dicsekedhet sem Tóra-tudással, sem istenfélelemmel.

1860-ban Bécsben nyílt meg a Schlesinger könyvkereskedés és kiadó (*Verlag von Josef Schlesinger's Buchhandlung*) a *Seitenstättengasse* 5.-ben, a 19. század húszas éveiben épült zsinagógával (*Stadttempel*) szemben. Az üzlet virágzott, és sok munkát adott. Szombat vagy ünnep beállta előtt egy órával még árusítottak a könyvesboltban, a család onnan ment egyenesen a zsinagógába.

A könyvkiadó és könyvkereskedés el-sősorban imakönyveket, Bibliát, *Hagadát*, zsolnárokat adott ki és forgalmazott egész Európában, de hamarosan a távoli országokat is ellátta imakönyvekkel, az ünnepekhez és a mindennapokhoz szükséges kegytárgyakkal, a szefárd imarendet követő kiadványai pedig eljutottak *Törökországba, Görögországba, Tuniszba, Marokkóba, Algériába* is. A héber imakönyveket több nyelvre lefordították, és kétnyelvű kötetekben is kiadták.

A *Szentfölddel* fenntartott kapcsolatot a megmaradt üzleti levelek tanúsítják.

Josef Gins-Schlesinger halála után fia, Akiva Gins-Schlesinger vette át az üzletet. A családi kapcsolat Hatam Szoferrel folytatódott, Akiva felesége, Rosa-Rözl Strasser a híres rabbi dédunokája. Akiva halála után Rosa-Rözl egyedül nevelte a tizenhatból tizenhárom életben maradt gyereket, és vezette a könyvkereskedést és kiadót részben idősebb gyerekeivel együtt.

1905-ben Rosa-Rözl Schlesinger két legidősebb fia, Josef Smuel Benjamin és Adolf Schlesinger fióközletet nyitott Budapesten, a Király utca 1.-ben.

A Bécsben megjelent könyveket Jos. Schlesinger, a Pesten kiadott köteteket pedig Schlesinger József kiadásaként jegyezték.

Adolf a Wesselényi utcában lakott, és a *Hevra Kadisa* titkáráként a Kazinczy utcai ortodox templom közösségéhez tartozott. Az első világháborúban katona volt, megsérült, két szeme között a forradást élete végéig viselte.

A megmaradt katalógusok és üzleti levelezés szerint az akkor már mindkét fővárosban ismert üzlet egyre híresebb lett

nemcsak könyvkereskedése, hanem kiadója révén is. Saját nyomdájuk ugyan nem volt, de bécsi és pesti nyomdák (*Neumayer Ede, Kállai Armin, Schmidl és Manheim* nyomdája) látták el a bécsi, budapesti és a közelebbi vagy távolabbi országokban élő zsidó közösségeket a vallásos élethez, ünnepekhez, szertartásokhoz, zsidó ismeretekhez szükséges könyvekkel. Az első világháborúban a katonák számára imakönyvet és *Hagadát*, hanukára szóló füzetet adtak ki - *Ferenc József* győzelméért fohászkodó imával. Ünnepekre üdvözlőkártyákat nyomtattak, és az üzletben a szükséges kegytárgyakat is megvásárolhatták a vevők.

Antikvár könyvekkel, különleges és ritka kiadványokkal is foglalkozott a könyvkereskedés, ennek köszönhette a bécsi könyvesbolt a geri haszid rabbi, *Avraham Mordechai Alter* megtisztelő látogatásait.

Rosa-Rözl Schlesinger halála után fiai társként vezették a bécsi és pesti könyvkereskedést és kiadót, a bécsit Josef és Moritz, a pestit Adolf.

Josef Schlesinger felesége, a nagyváradi Ullmann családból származó *Melissa Miriam* - mivel gyerekeik nem születtek - férje halála után Budapesten lett sógorai, Adolf és Moritz Schlesinger társa az üzletben.

Az *Anschluss* idején (1938. március) Moritz Schlesingert Bécsben tartózkodó pesti unokaöccse, István mentette ki a rákényszerített, pusztá kézzel végzendő járdatisztogatásból, ahova az üzletéből rángatták ki a környék többi zsidó üzlet tulajdonosával együtt. A történet szerint István magyar katonai rangjelzést vett észre az egyik garázdálkodó katona egyenruháján, váltott vele néhány szót magyarul, miközben Moritz észrevétlenül eltűnt a helyszínről.

1940-ben Moritz Schlesinger feleségével, *Olgával* együtt Pestre költözött. Két gyereket (Akiva és Trude) még Bécsből *Erec-Izraelbe* küldték. A Schlesinger testvérek közül legutóbban még időben távoztak Bécsből, és részben az akkori *Palesztinában* telepedtek le.

Az *Anschluss* és a tulajdonelkobzás vett véget a bécsi üzlet történetének. Szám-talan, több földrészen forgalmazott héber és kétnyelvű kötet szedését - több tízezer kiló ólombetűt - egy bécsi vállalat látszólag összegért felvásárolta, a németek *Amszterdamon* keresztül árverésen adták el az üz-

letet és raktárát.

Adolf Schlesinger a krakkói *Dora Gut-terrel* kötött házasságot, két fiuk, *Károly* és *István* Budapesten született.

A testvérek a zsidó elemi után a nagy-martoni, pápai, pozsonyi jesivában tanultak, Károly már húszéves kora körül a könyvesboltban dolgozott, Istvánt *Németországba* küldték kereskedelmi iskolába. Károly a *Margit*-szigeti sportklubban futballozott, evezett. Adolf és Dora Schlesinger nem tudott magyarul, ezért a családban németül beszéltek, de a két Schlesinger fiú büszke magyarnak képzelte magát, pesti fiatakorukról mindvégig szép emlékeket őriztek.

A kellemes és vonzó fővárosi élet ellenére a fivérek, szülői beleegyezéssel, mégis elhagyták szülőhelyüket, és 1939 elején megnyitották a tel-avivi *Sinai Kiadót*. A merész lépés utólag igazolódott, a helyes döntésnek köszönhető a család megmentése. Ma már csak találgathatjuk, miért esett a választás *Tel-Avivra* - és példának okáért miért nem *New Yorkra* -, amikor a Schlesinger testvérek a könyvkereskedés új fiókjának megnyitását határozták el. Elképzelhető, hogy Schlesinger Károly *Krakkóban* született felesége, *Perlberger Lotte* billentette a mérleget a családi vállalkozás palesztinai folytatása felé.

Schlesinger Károly és felesége, Lotte 1935-ben járt először Erecben. Az *Egyiptomban* tett útról érkezett a sportkedvelő házaspár a zsidó sportolók világtalálkozó-jára, a második *Makkabeára*. Károly valószínűleg kihasználta az alkalmat arra is, hogy felmérje a könyvkereskedés egy új fiókjának helyi esélyeit.

Az ereci látogatás után a pesti üzlet zavartalanul tovább működött, de az egyre szorongatóbb európai események miatt Lotte úgy vélte, a zsidók helyzete mindegyik rosszabbodik, számukra az egyetlen hely az újjáépülő zsidó otthon.

1939 elején Schlesinger Károly egyedül tért vissza Erec-Izraelbe. Az akkoriban kisvárosnak számító Tel-Aviv legforgalmasabb utcájában, a *Nahlat Binjamin 57.-ben* bérelt üzletet. Június-júliusban öccse, István turistaként érkezett hozzá, és miközben az idősebb testvér Pestre ment, hogy magával hozza családját és mindazt, ami az itteni könyvkereskedés és kiadó beindításához szükséges, a fiatalabb gondoskodott az új könyvesboltról.

Az Európába való rövid visszatérés alatt Schlesinger Károlynak valószínűleg sikerült az árverésen értékesített bécsi üzlet egy ládába csomagolt részét visszavásárolnia és Pestre juttatnia. 1939. szeptember 1-én, a világháború kitörésének napján Bu-

dapesten nem sokáig habozott, még aznap éjjel feleségével és néhány hónapos kislányával (*Barbara*) elhagyta Magyarországot, de testvére családját nem tudta magával vinni, mert István felesége - aki még nem tudta, hogy második lányával terhes - férje visszatérésére várt az ereci látogatásból. Nem így történt. Istvánnak kellett hat évig várnia a családjára Tel-Avivban.

A családtagok között a kapcsolat, amennyire a postaforgalom lehetővé tette, a háború éveiben sem szakadt meg. Levelek, fényképek, sőt István kislányának, *Ruth* hangjának egy 78-as fordulatszámú hanglemezre rögzített felvétele is életjelt adott a távolban levőkről.

A *Sinai* könyvesbolt Tel-Avivban

A tel-avivi *Sinai* könyvesbolt hamarosan új helyre költözött. Schlesinger Károly felmérte, hogy a gyorsan fejlődő város üzletközpontja és főutcája az új és széles *Allenby* lett, és az üzletet átvitte a *Nahlat Binjamin*ről az *Allenby 72.-be*, ahol csaknem hetven éven keresztül működött. A háborús évek itt sem voltak zavartalanok, a könyvkiadás a papírhány miatt nehézségekbe ütközött, az üzlet forgalma csökkent, a külföldi kapcsolatok bizonytalanok lettek. A tulajdonosok nem az üzletben vártak a vásárlókra, barátaikkal a szemközti kávéházban ültek, és ha látták, hogy vevő érkezik, átmentek a könyvesboltba.

Az angol és ausztrál katonák megbízható klienseknek bizonyultak, játékokat, sakkot, héber és angol nyelvű bibliai térképeket, a számukra nyomtatott képeslapokat vásárolták.

A pesti üzlet a zsidóellenes törvények és megszorító intézkedések ellenére 1944. március 19-ig, a német megszállásig zavartalanul működött, még a tengerentúlra is eljuthattak kiadványaik.

1944. június 30-án Adolf Schlesinger feleségével és Schlesinger Sophie két kislányával felkerült a *Kasztner-vonatra* (*Budapesti Segélyező és Mentőbizottság*). *Bergen-Belsenből* 1944. december 6-án érkeztek *Svájcba*, onnan Schlesinger Sophie a két gyerekkel 1945 *ros hasana* előtt érkezett meg Erec-Izraelbe. Az idős házaspár egy év múlva követte őket.

Josef Schlesinger özvegye, Ullmann

Melissa Miriam salvadori menlevelével szintén megmenekülhetett volna a Kasztner-vonattal, de félt elszakadni a családjától, és Budapesten az aggodalmában vagy a gettóban gyilkolták meg.

A háború után ismét megnyílt és egy ideig még működött a pesti üzlet a Király utcában. A család rokona, *Krammer Sándor* támogatásával *Katzné* vezette, aki már a háború előtt is a könyvesboltban dolgozott. Schlesinger Károly az első adandó alkalommal Pestre érkezett, az üzletből és a félig romos raktárakból kimentett bekötött könyveket és sértetlen íveket a kötetek utánnyomásához szükséges szedéssel együtt, 1947 nyarán hajóval szállíttatta Erec-Izraelbe.

A *Sinai* kiadó és könyvkereskedés emblémája

A tel-avivi könyvkereskedés és kiadó profilkja bővült. A magyar anyanyelvűek is szívesen fordultak hozzájuk, *Avigdor Hameiri* fordításait, a héber *Petőfi*- és *Adyverses*köteteket is a *Sinai Kiadó* gondozta. *Ishbéthy Mannheim Moshe Modern magyar-héber szótára* több kiadást is megért. Első ízben a *Sinai Kiadó* adott ki népszerűvé váló zsebkönyv formátumú imakönyveket és zsoltárokat. Gyermekekönyveket, szótárakat jelentettek meg. A bőr- és fémkötéseken kívül a *Bezaelben* készültek a művészi, fém és bőr (vagy műbőr) dombornyomású kötéstáblák. A kézi munkával készült díszes könyvtáblák, a művészi könyvkötészet különleges darabjai ma már ritkaságnak számítanak. Művészeti könyvek, festők alkotásait bemutató albumok, ereci fényképekből készült fotóalbum és bibliai térképek is bekerültek a *Sinai Kiadó* katalógusába. A turisták ma is keresik a színes borítóval ellátott köteteket.

A tel-avivi könyvkereskedést és kiadót, a Pozsonyban kezdődő, Bécsben és Pesten folytatódó családi vállalkozást ma Schlesinger Károly fia, *Dani*, és István fiai, *Mose*

és Smuel vezeti a Rambam utca 24.-ben.

Csaknem hatvan évvel azután, hogy a könyvkereskedés és kiadó budapesti története lezárult, a Király utcai üzletnek még volt egy kései üzenete a következő Schlesinger-nemzedéknek. A második világháború után a könyvkereskedés és kiadó Budapesten megmaradt készlete megoszlott a tel-avivi üzlet tulajdonosai és Josef Schlesinger özvegye, Melissa Miriam Svájcban élő örökösei között. Így jutottak Svájcba

ívekben maradt kötetek és néhány különlegesen szép kiállítású Schlesinger-kiadvány. A küldemény egy raktárba került, és elfelejtődött. Az örökösök halála után a ládákat *Montreaux* zsinagógája pincéjébe vitték, és csak évtizedekkel később kerültek elő, amikor a zsinagógát, a városban az utolsót, bezárták, az épületet és a pincét kiürítették. A baseli *Löwinger* rabbi értesítette a családot. A már használhatatlan nyomtatványokat eltemették - ahogy a hagyomány előírja.

mány előírja.

Köszönettel tartozom Schlesinger István gyerekeinek, Rutnak, Mosénak és Smuelnek, Schlesinger Károly gyerekeinek, *Batyának* és Daninak, akik elmondták a családot, a könyvkereskedés és a Sinai Kiadó történetét, és átadták közlésre a családi archívumban őrzött képeket és dokumentumokat.

Szalai Anna

(Forrás: izraelinfo.com)

Peter Schmalz: Vérrel szemben

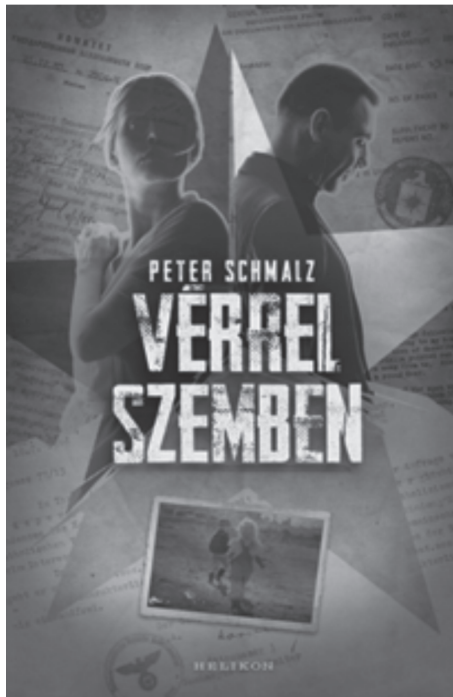
Minden kezdet nehéz, tartja a mondás. Úgy tűnt, nem lesz ez másként az első könyves *Peter Schmalz* esetében sem. Elkészült egy izgalmas, valós történelmi eseményekre, ugyanakkor fiktív históriákra is épülő regény, már csak kiadót kellett találni... Ez utóbbi látszott nehezebbnek, mint egy könyvet megírni. Ám volt, aki a cselekmény rövid megismerését követően érdekesnek, támogatandónak, a várható sikerre tekintettel kiadásra méltónak gondolta...; *Nádas Péter*, *Kossuth*-díjas (és rengeteg más elismeréssel megbecsült) író volt. Rendkívül hamar megteremtette a lehetőséget, hogy az elsőkönyves szerző kapcsolatba léphessen a könyvpiacra működő, az egyik legnagyobb könyvkiadócsoporthal, a *Librivél*. A könyvkiadónál nem elutasítás volt a sorsa a regényben megírt történetnek, hanem figyelemreméltónak találták, melyet a könyvkiadó-csoporthoz tartozó *Helikon* könyvkiadó gondozásában adják ki. 2023 májusában jelenik meg, a júniusi könyvhéten a budapesti *Vörösmarty* téren egy alkalommal a *Helikon* sátorban találkozhat az olvasó az újdonsült szerzővel.

A könyv belső fülszövegén, illetve a hátsó borítólapon a kiadó ajánlása és a regény tartalmi összefoglalója hívja fel az érdeklődő figyelmét az íróra, az izgalmas történetre.

Peter Schmalz 1976-ban született *Budapesten*. Dédszülei között találunk *Oroszországból* származó felmenőt; ez adta az alapötletet a történet megírásához. Dédnagyapja I. világháborús magyar hadifogolyként Oroszországban ismerte meg *Tulában* született dédnagymamáját, melynek házasság lett a vége, s aztán már a világégest követően Magyarországon alapítottak családot.

Peter Schmalz Budapesten, az *ELTE*-n történelem-földrajz szakpáron végzett, majd a *Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem*en katonai vezető szakon diplomázott. Több mint egy évtizeden át dolgozott a titkosszolgálat berkeiben, ahonnan főtiszt-

ként szerelt le. Tapasztalatait felhasználva írta meg csavaros játszmákkal tűzdelt regényét, melyből kitűnik, hogyan működnek a titkosszolgálatok.

A cselekmény, a történet 1941 decemberében indul. Az *SS* halálbrigádja, az *Einsatzgruppe* lemészárolja egy kis orosz falu csaknem teljes lakosságát. Két fiatal testvér ugyan életben marad, de a tragédia elválasztja őket egymástól: a kisfiút „árja külseje” miatt a támadók *Berlinbe* deportálják, ahol német nevelőszülőkhöz kerül, míg húgát egy helyi partizán menti meg és veszi pártfogásába. Több mint húsz évvel később, Nyugat és Kelet geopolitikai csatározásai közepette találkoznak ismét, immáron riválisokként, mit sem sejtve a köztük lévő családi kötelékről: *Wolf* a *CIA*, *Alina* pedig a *KGB* ügynökeként kap megbízatást ugyanarra a célszemélyre vonatkozóan, aki ráadásul az *Einsatzgruppe* egykori ezredese...

Peter Schmalz regénye bő fél évszázada

dot átölelő, kontinenseken átívelő nagyszabású kémtörténet, melyben a hidegháborús éra számos meghatározó konfliktusa és alakja megelevenedik: a közel-keleti harcotól a csecsen háborút kísérő terrorcselekményekig; *Hitler* kedvenc kommandósától, *Otto Skorzenytől* egészen *Carlos*, a *Sakál* néven elhíresült szélsőbaloldali merénylőig. A *Vérrel szemben* egy testvérpár kalandos sorsán keresztül láttatja a XX. század szélsőséges ideológiai és véres katonai megosztottságát, illetve azokat a ma már csak fájdalmas nosztalgiával felidézhető éveket is, amikor úgy tűnt, a tegnap halálos ellenségei szövetségekké válhatnak a terrorizmus elleni küzdelemben.

Annyi talán még hozzátartozik az előzetes ismertetőhöz, van olyan (fő)szereplője a regénynek, akire a történet megírásának elkezdésekor úgy gondolhattunk, hogy a világpolitikában pozitív szerepet fog játszani... Olvashatunk a *Yom Kipur*i háborúról, de felbukkannak a '60-as években *Egyiptomban* az araboknak dolgozó, *Izrael Állam* ellen felhasználni kívánt rakétafegyver kifejlesztésén igyekvő német rakétatudósok is, akik végül nem jártak sikerrel az izraeli titkosszolgálat közbelépése miatt... Megismerhetjük *Skorzeny Moszad* általi beszervezését is.

Tehát izgalmas olvasmányra számíthat, aki szeretné az adrenalin szintjét emelni, de emellett megismerheti a valós történelmi eseményeket is. Ha a sokszor szerfelett feszültséggel teli igaz történeteket megelevenítő, ennek ellenére gördülékeny stílusban megírt regényt az olvasó kézbe veszi, nehezen tudja letenni a könyvet, abbahagyni az olvasást.

Végül. Az elsőkönyves szerzőt csak részben saját nevén ismerhetjük meg, annak csak egyik felét viseli. A vezetéknév dédnagymamájáé. Az író szándéka ezzel annyi volt, hogy ily módon emléket tudjon állítani dédnagymamájának, aki több családdal együtt a háború áldozata lett.

Popé

Nem értem

Gyerekkoromban szokás volt, ha valakivel olyan vitába keveredtünk, melynek végül nem láttuk értelmét, vagy a beszélgető, vitatkozó partner ún. érvelése megítélésünk szerint súlyos-komoly tévedésektől hemzsegt, a beszélgetés tárgyához nem illeszkedik és így meggyőzhetetlen, belátásra kép-telen volt, akkor így reagáltunk: „nem értem...”. Mire a vitapartner csodálkozva visszakérdezett, „...mit nem értesz ezen?”. A válaszuk akkor a következőképpen hangzott: „...azt értem, mit mondasz, csak azt nem, hogy minek!...”

Most hasonló érzésem támadt, mikor a *Neokohn* április 27-i, *Megyeri A. Jonatán* a „*Mégis kit képvisel a Mazsihisz?*” című írását olvastam.

A cikkíró már nem első ízben foglalkozik meglehetősen lelkesen, egy az általa favorizált zsidószervezet hangjaként, a számára riválisként aposztrofálható *Mazsihisz-szel*. Most éppen az *USA* magyarországi nagykövetének *Széder* esti vacsora-meghívása adta az ötletet, hogy rúgkapálása közben eltalálni igyekezzen ezen „vetélytárs” leköszönő elnökén keresztül a magyarországi zsidóság nagy többségét képviselő organizációt. Ráadásul veszi a fáradságot (csaknem azt írtam, bátorságot, de ehhez nem szükségeltetik bátorság, csupán rosszindulat), hogy ugyanazon lendülettel megtalálja a Mazsihisz egyik főbbiját, név szerint *Radnóti Zoltánt*.

Egy parlamenti képviselő sok évvel korábban, az akkor szélsőséges neonáci elveket valló (azóta már megszeliült) párt tagjaként az országgyűlésben tett elítélendő kijelentésével a zsidó származású politikárait is listázni szándékozott nemzet-

biztonsági kockázatra hivatkozva. Az akkor még „egyszerű” pártkatoná, most éppen az aktuális elnök. A cikket megíró M. A. J. kétségbe vonta a főbbi azon jogát, hogy gyakorolja a *tsuvat*, a megbocsátás lehetőségét, mivel a főbbi elfogadta a korábbi listázó bocsánatkérését. Arról persze mélyen hallgat, hogy az általa preferált zsidóközösség éppen az említett antiszemita-fasisztoid nézeteket valló párt egyik (korábbi) megyei elnökével szemben engedte meg magának a megbocsátást az ugyan-csak antiszemita kijelentései miatt, melynek különös intimitást ad az az érdekesség, hogy a megbocsátást élvező pártvezetőről ráadásul éppen az derült ki, hogy zsidó származású, amiről mélyen hallgatott, ráadásul nagymamája *Auschwitzot* túlélő... Esetükben a bűnbocsánat addig tartott, míg az illető múzeumi tárgyként lehetett mutogatni...

Ja! Igen. A tisztességes megnyilvánulás a főbbi és a Mazsihisz lelépő elnökével szemben ismeretlen fogalom volt a cikkíró számára. Azt írta, az elnök, aki beszélt „...az amerikai nagykövet csapdájába és vált, akarva vagy akaratlanul a *Jo..ik* hasznos hülyéjévé (*useful idiot*)...” (sic!!!). Ám lelkes gyalázkodónk azt elmulasztotta megemlíteni, hogy az elnök úr nem fogadta el a többször és sokak által igényelt bocsánatkérést a korábbi gyűlöletkeltő megnyilvánulást tevőtől, ellentétben a főbbival, akiről Megyeri bizonyára a jóindulat megnyilvánulásként annyit tudott megemlíteni: „*De Radnóti-től tudjuk, hogy mindig háttal ül a moziban.*”

Túlzott kombinációs képességről, tájékozottságról sem tesz tanúbizonyságot szó-

vegírónk, hiszen a protokollszabályról fogalma sincs. A vacsorameghívottnak nincs lehetősége, sőt, a legnagyobb illetlenség (hétköznapi szóhasználat: bunkóság) lett volna, ha előzetesen listát (már megint a lista, ugye M. A. J. ?) kér vendégekről, pláne az ültetés rendjéről. (Feltehetően a cikkírónak még nem volt lehetősége hasonló rendezvényre meghívót szereznie.)

És, hogy teljes legyen a zűrzavar, szövegírónk „kritikus” észrevételébe belekeveri egy budapesti általános iskola működtetéséért beterveztett *BZSH* igényt, melyet állítólag a tantestület és a szülők visszautasítottak arra hivatkozva, hogy „...nem kér a *BZSH-Mazsihiszből*...”.

Végül már sokadszor veti fel M. A. J., hogy számára „...fájdalmas kérdés, amin a *Mazsihisz* vezetésének ...el kellene gondolkodnia az, hogy kit is képviselnek valójában?...” Úgy hiszem, valakinek valóban el kellene gondolkodnia ezen a már sokadszor felvetett, a *Mazsihisz* legalitását kétségbevonó kérdésen! Csak egyszerűen meg kell néznie az egyébként hivatalos és mindenki számára hozzáférhető adatokat. A jövedelemmel rendelkezők által felajánlható 1 %-ból milyen részesedése és hány rendelkezője van a cikkíró által előnyben részesített, de meg nem nevezett zsidószervezetnek és a szapult *Mazsihisz*-nek. Csodálkozni fog. A felajánlott 1 % nem tartalmazza a már nem aktív nyugdíjasok adományait, az egyéb zsidólehetőségeknek utalt támogatásokat... azzal együtt még nagyobb a különbség és nem az általa kedvelt szervezet javára.

Porosz Péter

„Zsidókat bújtatott, így szeretetett bele apámba”

„*Azt hiszem, anyám mindent kockára tett ezért a szerelemért. Mármost nem volt semmije: csak a szeretete, az élete, önmaga*” - mondja édesanyjáról egy mára három-nokás nagymama, hegedűtanár. *Tfirst Aliz* története.

Volt egy anyám, aki nem ismert félelmet. Aki tizenkét éves korában magára maradt. Árva lett. Aki nem érezhette a szülői gondviselést, az anyai féltést. Aki tragikus hirtelenséggel veszítette el élete két legfontosabb szereplőjét. És akiből mégis olyan édesanya vált, akinél jobb számomra nem létezett. Persze erre csak későn jöttem rá,

már anyaként, hogy milyen rendíthetetlen erővel állt helyt mellettem, mint egyedülálló anya. *Ács*on nőtt fel, egy egyszerű paraszt családból származott. Tizennégy évesen került fel a fővárosba, hogy cselédnek álljon. Mindig is kemény fizikai munkát végzett. Engem pedig mindig kímélni akart. A második világháborúban zsidókat bújtatott, így mentve meg három fiatalember életét, akik közül az egyikbe a végletekig beleszeretett - az apámba, egy lengyel zsidó férfiba. Azt hiszem, anyám mindent kockára tett ezért a szerelemért. Mármost nem volt semmije: „csak” a szeretete, az élete, önmaga. És ő mindezt teljes szívvel

odaadta. Kétségek nélkül.

A háború romjai után, amikor a csendesedés látható, remélhető foszlányai körvonalazódni látszódtak, a papám *Bécsbe* menekült, majd *Izraelbe* - és anyukám mit sem törődve a több ezer kilométeres távolsággal, a menekülésben rejlő veszéllyel, a sok kérdéssel, csak ment a férfi után, akihez tartozni akart, akihez hitte, hogy tartozik. Tette mindezt már velem a szíve alatt. Így történt, hogy *szabra* lettem, bennszülött izraeli.

Négyéves koromig *Izrael* akkori fővárosában, *Tel-Avivban* éltünk. Anyuék sosem házasodtak össze. Ennek okairól csak

foszlányokat hallottam... Például azt, hogy a papámnak volt már egy családja, akik meghaltak a háborúban, vagy, hogy nem vehetett el egy nem zsidó nőt... De az igazat nem tudom. Ahogy azt sem, melyikük lehetett a nyughatatlanabb lélek... Akkoriban nem sokat kérdezősködtem. Elfogadtam a tényeket, úgy, ahogy voltak. Csak később jöttem rá, hogy mennyi kérdésre nem tudom a választ. A papám *Amerikában* folytatta az életét, ott is halt meg hatvan-négy évesen szívinfarktusban az én levelemmel és fényképeimmel az íróasztalán. Mert annak ellenére, hogy ők különváltak, a mamám sose mondott egy rossz szót se apámról, sőt, elvárta, hogy kéthetente rendszeresen írjak levelet neki, beszámolvam arról, hogy mi történik velem. Mellékelve egy fényképet a levéllel.

Alíz kislányként az anyukájával

A mamám ottmaradt velem, a csipőficamos kislányával, Izraelben. Általa tanultam meg jóban lenni magammal, különbséget tenni magány és egyedüllét között. Azzal, ahogyan élt, tanított meg felelősséget vállalni a saját életemért.

Alíz az édesapjával

Maye Musk könyvében olvastam egyszer: „Egy gyereket nem kell megóvni a felelősség realitásától.” Hát az én anyukám nem óvott meg tőle: egyedül nevelt és minden ébren töltött órájában dolgozott, így nekem kellett gondoskodnom arról, hogy eljussak a különóráimra, hogy megírjam a házi feladatomat, hogy eldöntsem, szeretnék-e bármit is kezdeni az életemmel. „Minden rajtad múlik” - írja *Márai*, és milyen igaza volt.

De anyukám figyelt rám, és ha látta, hogy valami érdekel, abban segített, elő-

remozdított. *Dévai Nagy Kamillától* hallottam a rádióban: „A gyereket figyelni kell, mert négy-öt éves korában megláthatjuk benne azt, hogy melyik pálya felé segíthető, terelhető.” Emlékszem, egyik nap az óvónő hegedült nekünk az óvodában, és én ott-hon még aznap kértem két fakanalat anyukámtól és azon húztam a képzeletbeli muzsikát. Mama két nappal később beíratott zenét tanulni. Hegedűtanár is lettem. Amit viszont nem tudtam elsajátítani anyukámtól, az, hogy ő sose érzett halálfélelmet. Számára természetes volt, hogy egyszer nem leszünk, hogy egyszer mindennek vége. Gyakran énekelte a konyhában: „mindenkit elfelednek egyszer, örökké semmi sem fáj.” Bevallom, én félek. És mostanában egyre többször. Egyrészt, mert nagyon szeretem az életet, másrészt mert szerintem egy anyában mindig benne van: „de mi lesz a gyerekeimmel? nem látom őket többé?” Pedig már felnőttek, rég önálló életet élnek. Tudom, butaság így érezni, mert nélkülem is jól élnek, nélkülem is jól meglesznek. Bizom is bennük! És mégis... Nehéz elfogadni, hogy akkor már nem vi-gyázhatok rájuk. Csak nagyon messziről...

Alíz fiatalon...

Édesanyám nevelt, mégsem abban a tudatban nőttem fel, hogy a mi családunk egy csonka család. Mivel nem tudtam, hogy milyen egy apa, így nem is hiányzott az életemből. Amikor a barátnőimnél voltam, és nekik hazajött az apukájuk, zavarba jöttem. Egyszerűen nem tudtam, hogy most akkor hogyan is kell viselkedni, ezért ilyenkor gyorsan elköszöntem és hazamentem. A férjem által, akivel most már ötven éve vagyunk házastársak, tapasztaltam meg azt, hogy mennyi mindent adhat egy apa egy

gyereknek. *Sztálin* halála után, mikor amnesztiát hirdettek, édesanyámmal az első között voltunk, akik hazaköltöztek. Mama ekkor névházasságot kötött, így lett otthonunk, de soha többé senkit nem szeretett úgy, mint apámat.

Sok évvel később, 1987-ben, harmincnégy évesen mentem vissza először Izraelbe a férjemmel - amikor megérkeztünk, már akkor megismertem azokat az illatokat, amiket gyerekként éreztem -, libabőrös lettem az élménytől, a hirtelen feltörő érzésektől. Fontosak az illatok. Nyomot hagynak bennünk. Úgy, hogy akkor, ott, észre sem vesszük. Édesanyám elvesztése túlélhetetlen fájdalomként élt bennem sokáig, sokszor még most is. Látni a hozzám legközelebb álló embert elmúlni, vért hányni, majd négy nap múlva elveszíteni őt... Úgy ment el, mintha sietne valahova, a vállára adtam az utolsó pusztit. Sok mindent nem kérdeztem meg tőle. Ő pedig sok mindent nem mesélt el nekem. Az élete volt a példa, az is elég nekem. Örülök, hogy látta legalább az első unokáját, ahogyan most én az enyémét.

...és mostanában

Ha most belenézek a tükörbe, tetszem magamnak. Annak ellenére, hogy látom a körülöttem zajló tökéletességre törekvést, a kiretusált arcokat... amiknek én messze nem felelek már meg. Persze, nem is akarok. Szeretem azt, ahogyan öregszem. Elégedett vagyok! És ez az egyik legfontosabb, hogy megbékéljek az életemmel, önmagammal, a rengeteg ráncsal az arcomon, a több, kisebb-nagyobb műtéti heggel a testemen - mert a végén csak az számít, hogy még élek, itt vagyok, hogy van kit hazavárnom, hogy csörög a telefon és, hogy még most, hetvenkét évesen is itt él bennem a vágy: mert annyi mindent szeretnék még csinálni, látni, érezni - és ezért mindent meg is teszek - sietek is tovább, mert hamarosan kezdődik a délutáni *nordic walking* túra. Ki nem hagyom! A testem meghálálja.

Tfirst Alíz hegedűtanár, kétygyerekes édesanya emlékei alapján írta Kosztin Emese.
(Forrás: egy.hu)

Lefkovics Péter versei

Végző stádium helyett

Szenved nappal, szenved éjjel,
De nem adja fel, nem, még sem
Sem lélekkel, sem ésszel,
Széttörné a tumort, széjjel,
Élni akar szenvedéllyel.

Hogyan, mit, kivel, merre és mikor?

Kell a jó fül, de nem csak hallani,
hanem meghallani azt is, hogy mi a helyes.
Kell a szem, de nem mindig csak nézni,
hanem meglátni s érteni, hogy mit kell
tenned.
Kell az orr is, de nem csak szagolni,
hanem kiszagolni, vajon mi a jó neked.
Kell a nyelv is, de nem csak ízlelni,
hanem ízlelgetni, valami kell még bele.
Kell az ujj, de nem csak tapogatni,
hanem kitapintani, hogy merre kell
menned.

Végül kell a száj, de nem csak enni,
hanem nyitni – ám úgy, mint egy varázsos
kaput,
hogy kiáradjon a jó szó, mitől megjavulsz,
hogy a szó áradjon, mitől meg is igazulsz,
s akkor feltárulhat előtted az igaz út -,
csak akkor tárul fel előtted az igaz út.

Társas útjaink

Emlékdarálóból emlékmorzsák gurulnak
s feledésre ítélt érzések kavarognak,
ismeretlen tájban ismeretlen útitárs,
napvilágra került fénykép megfejtésre vár,
hol és mikor voltunk, mit ettünk és mit
hoztunk?
Milyen jó lenne, ha több lenne minden

utunk,
ne csak ez a mutogatásra váró album!

Túlélni a megöregedést

Egyre több az anamnézisbe felvett adat,
miközben bőven akadna még szép feladat,
s jó lenne még tenni-venni, jót cselekedni.

De jó lenne tenni-venni, még tovább lenni,
ám miközben a feladatok közt keresgélsz,
belesajdul egy testrész, mit nem is
ismertél -,

Légy hát szerencsés, ki jó sors szívében
elférsz,
meglásd, akkor a bajra gondolás
megszakad,
s szinte neked ütközik még sok szép
feladat.

Prófétai feladat

Biztos volt benne, hogy jó, világos és
tiszt a tan,
Miközben az Úrnak gyönyörű otthonát a
zsidó nép ácsolta,
A legkevesebb, amit még tehetett, hogy a
megtérést is tanácsolta.

Hallgatni, nem beszélni

Ti, közönyös tömegek, elhallgatlak
benneteket:
mondjátok sokan, hallgatni arany -,
hallgatni arany, de elhallgatni a múlt
szörnyű bűneit,
az arany?
Mondjátok sokan, ne bolygassuk a múltat,
ez majd mindenkit csak untat -,

hallgatni arany, de elhallgatni a múlt
szörnyű bűneit
az arany?

Hiába magaddal oly nagyra vagy -,
látom, amint romlott étkekre finom
porcukrot hintetek,
pedig elhallgatni a múlt szörnyű bűneit, az
vétek.

Mondjátok sokan, hallgatni arany -,
félek, mert a közöny megint szörnyet
szülhet,
úgy, mint nem is oly régen.
Elhallgatni a múlt szörnyű bűneit, az
vétek,
nem arany.

Önálló élet

A megszülető gondolat ismertségre vágy,
de leírva a gondolat tisztulásra vár.

Javítgatások után meg kimondásra vár,
a kimondás után visszajelzésekre vár.

A visszajelzések után csak egy lépés már,
hogy megrágva, átgűrve egy új igeként
száll.

Gondolatok a villamoson

Örökké aktuális lesz a kérdés, hogy
„Ment-e a könyvek által a világ elébb?”
Aktuális, ha ment is a világ elébb,
Hisz egyre kevesebb ember a kivétel,
Kinek szép kiadású könyv a kezében,
És közülük még kevesebb az a kivétel,
Kinek féltett könyve könyvtári kivétel.
Könyvtáraknak itt vannak a végnapjai?
Mit gondoltok ti, kultúránknak papjai?

A hiteink

Egymás mellett
a sok hit jól elfér.
Bárcsak így lenne!
Mindegy kinek hiszel
s mindegy miben hiszel
végtelen vagy véges a tér
egymás mellett a sok hit elfér
remény; sok jó hit együtt megfér
bár a hitsorsok láncá hosszú körsoros
de aki kiáll, az azonnal más helyre besorol
van, ki hitéből kitér, van, kit vonzanak, ő betér
van, aki nem hisz, a hívó szót messzire elkerüli, kitér
akad, ki útjáról lassan letér, van, ki máshová gyorsan áttér
van, aki hosszú utazás, tévelygés, szünet után megtér, visszatér
ám a hitetlen is hisz, hiszi, hogy az élte egyszeri, s végleges lesz a vég
betér s kitér, áttér s megtér, letér, eltér és visszatér, bárki békében megfér.
Soha ne legyen olyan credo ezért, hogy csak az én hitem, vallásom az igazi erény!

Az őszi nagyünnepek imarendje

Szeptember 15. (péntek)	18.30 órakor EREV ROS HASANA I. napja (gyertyagyújtás: 18.39)
Szeptember 16. (szombat)	10.02 órakor ROS HASANA (5784.) I. napja 18.30 órakor EREV ROS HASANA II. napja (19.41)
Szeptember 17. (vasárnap)	10.00 órakor ROS HASANA II. napja (Hávdálál: 19.38)
Szeptember 18. (hétfő)	07.02 órakor GEDALJA BÖJTJE (04.46-19.22)
Szeptember 24. (vasárnap)	19.00 órakor EREV JOM KIPUR (böjt kezdete: 18.20)
Szeptember 25. (hétfő)	08.00 órakor JOM KIPUR (böjt vége: 19.22)
Szeptember 29. (péntek)	18.30 órakor EREV SZUKOT (gyertyagyújtás: 18.10)
Szeptember 30. (szombat)	10.00 órakor SZUKOT I. napja 18.30 órakor EREV SZUKOT II. napja (19.11)
Október 01. (vasárnap)	10.00 órakor SZUKOT II. napja (Hávdálál: 19.09)
Október 06. (péntek)	07.01 órakor HOSANA RABA (fűzfaág leveleinek leütögetése) 18.30 órakor EREV SMINI ACERET (gyertyagyújtás: 17.56)
Október 07. (szombat)	10.00 órakor SMINI ACERET (Hávdálál: 18.57) 18.30 órakor EREV SZIMHÁT TORÁ (Hávdálál: 18.57)
Október 08. (vasárnap)	10.00 órakor SZIMHÁT TORÁ (Hávdálál: 18.56)

Újságunk legközelebb ősszel jelenik meg.
Mindenkinek kellemes pihenést
és szép nyarat kívánunk!